

โครงการวิจัยเรื่อง	กระบวนการชุมชนในการนำการเล่นพื้นบ้านเป็นสื่อและกิจกรรมการสอนในโรงเรียน ต.สังข์หม้อ อ.สิงหนคร จ.สงขลา [สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)]		
คณะผู้จัดทำ	ปัทมาพร	ชเลิศเพ็ชร	หัวหน้าโครงการ
	สุริยงค์	อัยรักษ์	นักวิจัย
	เพียงใจ	ผลโชค	นักวิจัย
	เรณู	ทองหล่อ	ผู้ช่วยนักวิจัย
	อดล	สุวรรณโณ	ผู้ช่วยนักวิจัย
	สำรอง	ชเลิศเพ็ชร	ผู้ช่วยนักวิจัย
ปีที่ทำการวิจัย	พ.ศ. 2543 – 2544		

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชุมชนของตำบลสังข์หม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา และเพื่อศึกษาบทบาท ความสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อันจะนำไปสู่การทำให้ชุมชนมีส่วนในการอนุรักษ์ พิธีกรรม แพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งประเมินศักยภาพสถานะพื้นฐานของชุมชนโดยกำหนดขอบเขตการศึกษา เฉพาะพื้นที่ตำบลสังข์หม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา รวม 6 หมู่บ้าน โดยดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาทำให้ทราบสถานะพื้นฐานชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. การประกอบอาชีพที่ได้รับอิทธิพลจาก พื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ดังนั้นชุมชนส่วนมากจะประกอบอาชีพประมง ส่วนที่ราบลุ่มจะทำนาข้าว ตาลโตนด แต่ดั้งเดิมตำบลสังข์หม้อเป็นศูนย์กลางการค้าขายกันทางทะเล ต่อมาเมื่อมีความเจริญเข้าถึงชุมชนเริ่มมีไฟฟ้า มีถนนทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลง มีการประกอบอุตสาหกรรมประเภทน้ำมัน และ บ่อกึ่งมากขึ้น แต่การดำรงชีวิตส่วนใหญ่ยังเป็นแบบสังคมชนบท

2. การประกอบอาชีพที่ได้รับอิทธิพลจากพ่อค้าต่างถิ่น ได้แก่ การปั้นหม้อของชาวจีน ที่มาจากเกาะยอทำให้ชุมชนสังข์หม้อมีอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ในอดีตจัดว่าเป็นอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนมีประกอบการกันหลายครัวเรือน แต่ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 3 ครัวเรือน

3. ผู้ชายทำหน้าที่เป็นหลักของครอบครัวในการหาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากต้องออกทะเลหาปลา หรือขนหม้อไปค้าขายโดยทางเรือยังต่างแดน ส่วนผู้หญิงทำหน้าที่เป็นแม่บ้านคอยซ่อมแซมอวนหาปลา ปั้นหม้อ ค้าขาย ทำนาข้าว เลี้ยงลูก

4. เชื้อชาติและศาสนา พบว่าทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ในตำบลทั้งหม้อ ชาวพุทธได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ พบพุทธรูปอวโลกิเตศวร ที่วัดธรรมโฆษณ์ และชาวไทยมุสลิมได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งมาจาก การเคลื่อนย้ายที่ทำกินของชุมชนตำบลหัวเขาแดง และทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมมีความรักและเอื้ออาทรต่อกัน

5. การตั้งบ้านเรือนมักรวมกันเป็นกลุ่มตามเชื้อชาติ ศาสนา คือ ชาวไทยพุทธนิยมอาศัยในหมู่ 3,4,5 มีการตั้งบ้านเรือนเป็นหลังเดี่ยว ส่วนชาวไทยมุสลิมนิยมอาศัยในหมู่ 1,2,6 มีการตั้งบ้านเรือนอย่างหนาแน่นและไม่มีเขตรั้วกันระหว่างเพื่อนบ้าน

6. ประเพณีพื้นบ้านมีส่วนร่วมในการโน้มน้าวยึดเหนี่ยวให้ชุมชนมีความรักท้องถิ่น ชุมชนมีความสามัคคีรักพวกพ้อง แต่ละประเพณีมักมีการสอดแทรกการละเล่นพื้นบ้านก่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ปัจจุบันประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ ประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่ ประเพณีชักพระ ประเพณีวันว่าง ส่วนประเพณีทำบุญคูเมืองได้หายเสื่อมสูญแล้ว

7. การละเล่นในชุมชนที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ คือ การเล่นหนังตะลุง ว่าวควาย ติดแอก เพลงมอลัย เพลงกล่อมนาถ การแข่งเรือเพรียว วงดนตรีกลองยาว การละเล่นต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์ผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน

8. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในระบบเครือญาติ และระบบอุปถัมภ์ ทำให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ได้รับการยอมรับจากชุมชนมาก โดยเฉพาะผู้นำทางการศึกษา ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางการปกครอง ส่วนผู้นำทางธรรมชาติก็มีหลายลักษณะ แต่ชุมชนกลับยังเชื่อถือผู้นำที่เป็นทางการมากกว่าผู้นำทางธรรมชาติ ดังนั้นการปกครองยังมีลักษณะแนวตั้งสูงกว่า แนวราบ อย่างไรก็ตาม ภาวะการณ์ในปัจจุบันทำให้ชุมชนเริ่มเปลี่ยนท่าทีในการยอมรับผู้ตามธรรมชาติมากขึ้น จึงเกิดการจัดตั้งประธานกลุ่มอาชีพหลายกลุ่ม

9. โรงเรียน วัด ชุมชน มีความสัมพันธ์ผูกพันกันมาตั้งแต่อดีต แม้ในปัจจุบันก็ยังคงมีความสัมพันธ์กันโดยต่างเป็นคณะกรรมการพัฒนางานให้แก่กันและกัน มีการจัดทำโครงการความร่วมมือให้แก่กัน โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวกับการขัดเกลาศีลธรรมให้แก่เยาวชน

ผลจากการศึกษาดังกล่าวนำมาซึ่ง การปลุกจิตสำนึกของการรวมพลังชุมชนให้เกิดความรักท้องถิ่นและการสำนึกในความเป็นเจ้าของถิ่นมากขึ้น จึงก่อให้เกิดเป็นกระบวนการชุมชนในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนจากหลายองค์กร ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนได้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่รวบรวมภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ อาชีพการทำหม้อเครื่องปั้นดินเผา การทำตาลโตนด การประมงพื้นบ้าน และการละเล่นหนังตะลุง ว่าวควาย ติดแอก แข่งเรือเพรียว แข่งทูนหม้อ ปิดตาตีหม้อ แข่งขึ้นตาล โดยจัดตั้งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนและเมื่อชุมชนสามารถพัฒนาได้จนเป็นระบบ ก็ควรจะนำมาซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ชุมชนภายนอกเข้ามาศึกษาดูงานได้อีกด้วย